

Юридичні науки

УДК 341.64(4):347.9(477)

Запорожець Анастасія Андріївна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Запорожец Анастасия Андреевна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Zaporozhets Anastasia

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

Науковий керівник:

Бойчук Дмитро Сергійович

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри права Європейського Союзу

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

**АДАПТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ
ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ДО ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ**

**АДАПТАЦИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В СФЕРЕ
ДОМАШНЕГО НАСИЛИЯ СОГЛАСНО ПРАКТИКЕ
ЕВРОПЕЙСКОГО СУДА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕК**

**ADAPTATION OF NATIONAL LEGISLATION IN THE FIELD OF
PREVENTION OF DOMESTIC VIOLENCE ACCORDING TO THE
PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS**

Анотація. Стаття містить аналіз основних документів Ради Європи, що включають стандарти надання допомоги та захисту жертвам

насильства в сім'ї. Також особлива увага присвячена практиці Європейського суду з прав людини та її висновкам, з метою подальшого впровадження у законодавство України та їх практичної реалізації.

Ключові слова: домашнє насильство, Стамбульська конвенція, надання допомоги та захисту жертвам.

Аннотація. Стаття включає аналіз основних документів Совета Европы, которые содержат стандарты оказания помощи и защиты жертвам домашнего насилия. Также, особое внимание уделено практике Европейского суда по правам человека и её выводам, с целью дальнейшего внедрения в законодательство Украины и их практической реализации.

Ключевые слова: домашнее насилие, Стамбульская конвенция, предоставление помощи и защиты жертвам.

Summary. This article represents the analyses of Council of Europe documents that contain standards of protection and support of victims of domestic violence. Also, special attention to the European Court of Human Rights and its conclusions, with the aim of further implementation of these standards into Ukrainian legislation and on practical level.

Key words: domestic violence, Istanbul Convention ,protection and support of victims.

Метою роботи є опрацювання та дослідження окремих аспектів практики Європейського суду з прав людини щодо домашньому насильству та шляхи їх адаптування до українського законодавства.

Виклад основного матеріалу. Домашнє насильство є проблемою сьогодення в нашій державі. Вона зачіпає низку прав та свобод, таких як право на життя, свободу та особисту недоторканність, право жити вільно від жорстокого поводження та тортур, рівноправ'я, приниження честі та гідності особи, право на повагу до приватного та сімейного життя та низки інших

прав. Тим паче, сьогоднішня (на момент написання цієї статті) ситуація, що вимагає самоізоляції, як засобу подолання пандемії коронавірусу, на жаль може спричинити стрімке зростання рівня домашнього насильства в сім'ї. За для подолання вищезазначеної прогалини в Україні запроваджується низка законодавчих змін, які, на нашу думку, слід зазначити, мають бути виключно комплексного характеру. Вони мають включати такі складові як: превентивні дії щодо насильства (так звана профілактика насильства) притягнення до відповідальності порушників, надання захисту, допомоги та підтримки жертвам насильства в сім'ї. У роботі хочеться звернути увагу на проблеми котрі існують у процесуальному аспекті виявлення та притягнення до відповідальності правопорушників.

Україна прагне досягти високого рівня розвитку спираючись на досвід європейських держав, не тільки в економічній сфері, а й в правовій. Одним із важливих кроків, було набуття Україною статусу члена Ради Європи, таким чином держава взяла на себе зобов'язання дотримуватись визначених в документах норм та правил.

Протягом останніх 30 років на міжнародній арені було розроблено та прийнято велику кількість документів, які були присвячені запобіганню та протидії насильству у сім'ї, а також щодо допомоги її жертвам. Одним із провідних документів у цій сфері, за останні роки, вважається Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (далі — Стамбульська конвенція) [1].

Саме вона розкриває різні форми насильства та розглядає його не тільки у відношенні порушення прав жінок, але й щодо більш широкого кола осіб.

Також, положення ст.21 Стамбульської Конвенції встановлюють, що кожна держава, яка ратифікує Конвенцію, зобов'язується забезпечити надання жертвам домашнього насильства інформацію про відповідні

регіональні та міжнародні механізми подання індивідуальних та колективних скарг і доступ до таких механізмів [2].

Крім того, жертвам має бути забезпечено доступ до розумної та професійної допомоги у пред'явленні будь-яких таких скарг. Тобто, мова йдеться й про практику Європейський суд з прав людини (далі — ЄСПЛ).

Одним із основоположних актів Ради Європи, є – Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі - Конвенція) та протоколи до неї, яку Україна ратифікувала та зобов'язалась гарантувати кожному. Згідно зі абз.1 ч.1 Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» Україна повністю визнає на своїй території [...] щодо визнання обов'язковою і без укладення спеціальної угоди юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції. Так, законодавчий обов'язок нашої держави та прагнення до покращення законодавчих норм та врегулювання прогалин зумовлює дослідження та аналіз практики Європейського суду з прав людини [3].

Порушення прав людини, встановлених у Європейській конвенції в ситуаціях насильства в сім'ї виявлені у низці наступних справ, які були розглянуті у ЄСПЛ, зокрема, А. проти Сполученого Королівства (1998), Контрова проти Словаччини (2007), Беваква та С. проти Болгарії (2008), Бранко Томасік та інші проти Хорватії (2009), Опуз проти Туреччини (2009), Е.С. та інші проти Словаччини (2009), А. проти Хорватії (2010) та Хайдуова проти Словаччини (2010) та інші справи.

Серед вищезазначених рішень, основну увагу слід приділити рішенням Опуз проти Туреччини (2009). Короткий виклад обставин справи. Дана справа стосується багаторічного насильства в сім'ї стосовно жінки та її матері. Стосунки між заявницею та її колишнім чоловіком зав'язались у 1990 р., офіційно вони були оформлені у 1995 р. Від цього шлюбу у заявниці є троє

дітей: 1993, 1994 та 1996 р.н. Перші скарги до поліції були подані заявницею та її матір'ю ще у 1995 р. Кривднику не були пред'явлені звинувачення у зв'язку з тим, що жінки відмовились від своїх скарг, незважаючи на їхні пояснення, що Х.О. змусив їх зробити це, погрожуючи вбити. Незважаючи на постійні скарги до правоохоронних органів, держава не змогла надати ефективний захист жінкам, що призвело до вбивства матері заявниці у 2003 р., вчинене колишнім чоловіком Нахід Опуз. За цей злочин його обуло засуджено та призначено покарання у вигляді довічного ув'язнення, проте Х.О. було звільнено до розгляду апеляції, після чого, за свідченнями Нахід Опуз, він продовжував погрожувати їй.

Заявниця звернулася до Європейського суду з прав людини 15 липня 2002 р. У своїй заяві до Європейського суду заявниця Опуз оскаржувала порушення з боку Туреччини статей 2, 3 та 14 у поєднанні з цими статтями, статей 6 і 13.

Європейський суд з прав людини 9 червня 2009 р. виніс рішення у цій справі, в якому визнав Туреччину винною у порушенні своїх зобов'язань захищати жінок від насильства в сім'ї і вперше у своєму рішенні визнав, що гендерне насильство є формою дискримінації згідно з Європейською конвенцією.

Саме вищезазначене рішення вважається одним із найважливіших та таким, що підіймає досить гострі питання у сфері боротьби із домашнім насильством. Виокремлюють три головні проблематики, котрі вперше ЄСПЛ виокремив у справі Опуз проти Туреччини: насильство в сім'ї не є приватною чи сімейною справою; домашнє насильство визнане жорстоким поведженням, що є проявом нелюдського чи такого, що принижує гідність, поведження щодо особи; нездатність держави захистити жінок від домашнього насильства порушує їх право на рівний захист перед законом, навіть за відсутності наміру такої дискримінації [4].

Сфера, котру зачіпає домашнє насильство, є досить закритою, не всі особи спроможні розповісти про те, що сталось. До того ж, це саме та форма насильства, яка майже ніколи не має свідків, що ускладнює її захист. Характерним, окрім зазначеного, також є невизнання своєї провини, у більшості випадках, зі сторони винної особи або зміна своїх свідчень під час судового розгляду справи. Однак, найбільшою прогалиною, яку можливо подолати, є наявність приватного обвинувачення, щодо більшості таких справ.

Звісно ж, ст. 8 Конвенції наголошує на необхідності визнання, державою поваги до приватного та сімейного життя особи. Держава не має права обмежувати ці права, окрім виключних випадків. Загалом, усі цінності, перелічені у ст.8 Конвенції, є складовими такого широкого поняття, як «приватність», до якого традиційно включаються також гідність та репутація [5].

Висновок. Таким чином, у ситуації - домашнього насильства, жертви нездатні в повній мірі захищати себе самостійно, окрім фізичного, ще й від психологічного тиску. Саме через психологічну неготовність до змін та вразливий емоційний стан більшість жертв не подають заяви, чи то забирають їх у райвідділах поліції, що впливає негативно на досудове розслідування та, безпосередньо, захист такої особи державою.

Саме тому, Україні слід звернути особливу увагу на те, що недостатньо мати закони, щодо протидії домашньому насильству, більш важливим є наявність ефективних механізмів їх реалізації.

Література

1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Council of Europe Convention on Preventing and Combatting Violence against Women and Domestic Violence). URL:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680093d9e>

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (із змінами): від 04.11.1950 р. // Урядовий кур'єр. 17.11.2010. № 215.
3. Закон України № 475/97-ВР від 17 липня 1997 р.
4. Справа «Опуз проти Туреччини» (Case of Opuz v. Turkey). URL: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=OPUZ&sessionid=65605183&skin=hudoc-en>.
5. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: компендіум/ [О.В. Сердюк, Ю.В. Щокін, І.В. Яковюк та ін.]; за заг. ред. О.В. Сердюка, І.В. Яковюка. 2-ге вид., допов. Харків: Право, 2019. 404 с.